

POSTANOWIENIE

Dnia 23 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z powództwa A. S.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Prezesa Rady Ministrów,

Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Infrastruktury -

zastępowanym przez Prokuratorię Generalną

o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Spółecznych w dniu 23 stycznia 2020 r.,

zażalenia powoda na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 26 czerwca 2019 r., sygn. akt III APa (...),

1. oddala zażalenie,

2. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w W. na rzecz radcy prawnego J. D. kwotę 1350 (tysiąc trzysta pięćdziesiąt) zł, powiększoną o stawkę należnego podatku od towarów i usług (VAT), tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej z urzędu, w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 26 czerwca 2019 r., sygn. akt III APa (...), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z powództwa A.S. przeciwko Skarbowi Państwa

reprezentowanemu przez Prezesa Rady Ministrów oraz Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Infrastruktury - zastępowanym przez Prokuratorię Generalną o odszkodowanie – po rozpoznaniu apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy w W. z dnia 26 czerwca 2018 r., sygn. akt XXI P (...),: w pkt I. sprostował oczywistą niedokładność w oznaczeniu stron w komparycji zaskarżonego wyroku w ten sposób, że w miejsce: „Ministerstwu Infrastruktury (dawniej Ministerstwu Infrastruktury i Budownictwa), Skarbowi Państwa - Kancelarii Prezesa Rady Ministrów zastępowanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa Główny Urząd Prokuraturii Generalnej” wpisał: „Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Prezesa Rady Ministrów oraz Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Infrastruktury – zastępowanym przez Prokuratorię Generalną”; w pkt II uchylił zaskarżony wyrok w punkcie 1 w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezesa Rady Ministrów zastępowanego przez Prokuratorię Generalną i w tej części umorzył postępowanie; w pkt III. odrzucił apelację w części dotyczącej Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezesa Rady Ministrów zastępowanego przez Prokuratorię Generalną; w pkt IV. oddalił apelację w pozostałej części; w pkt V. nie obciążył powoda obowiązkiem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej na rzecz strony pozwanej; w pkt VI. rozstrzygnął o kosztach pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w instancji odwoławczej.

Sąd drugiej instancji uzasadniając postanowienie zawarte w pkt II. wyroku stwierdził, że zaszły przesłanki do uchylenia zaskarżonego wyroku w punkcie 1, w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezesa Rady Ministrów - zastępowanego przez Prokuratorię Generalną - oraz do umorzenia postępowania w tym zakresie. Sąd Apelacyjny wskazał, że Sąd pierwszej instancji na rozprawie w dniu 6 lutego 2013 r. postanowił wyłączyć do dalszego postępowania roszczenia powoda przeciwko Ministerstwu Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej poprzednio Ministerstwu Infrastruktury. Na rozprawie tej Sąd Okręgowy w W. wydał wyrok częściowy, w którym oddalił powództwo A. S. o odszkodowanie przeciwko pozwanym: 1. Głównemu Inspektoratowi Farmaceutycznemu w W.; 2. Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Prezesa Rady Ministrów; 3. Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez

Ministra Sprawiedliwości w W.. Wyrok ten w powyższym zakresie uprawomocnił się, gdyż Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 24 października 2013 r., sygn. akt III APa (...) oddalił apelację powoda od powyższego wyroku Sądu Okręgowego, a Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 27 października 2015 r., II PK 267/15, oddalił skargę kasacyjną powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego III APa (...). Po zwrocie akt do Sądu Okręgowego, Sąd ten nadal prowadził postępowanie również w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa - reprezentowanego przez Prezesa Rady Ministrów. Również zaskarżonym wyrokiem, który jest przedmiotem niniejszego postępowania odwoławczego, Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo A. S. o odszkodowanie w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa - reprezentowanego przez Prezesa Rady Ministrów, nie zwracając uwagi, że już wyrok częściowy z dnia 6 lutego 2013 r. zawierał rozstrzygnięcie względem tej strony pozwanej i nie zwracając uwagi na swoje postanowienie wydane na rozprawie poprzedzającej wydanie wyroku częściowego, którym wyłączono do dalszego postępowania wyłącznie roszczenia powoda przeciwko Ministerstwu Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej poprzednio i aktualnie Ministerstwu Infrastruktury. Według Sądu drugiej instancji z uwagi na treść wyroku częściowego z 6 lutego 2013 r., ponowne wydanie rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie co do pozwanego Skarbu Państwa – reprezentowanego przez Prezesa Rady Ministrów stało się zbędne i niedopuszczalne, zatem zachodziła podstawa do umorzenia postępowania (art. 355 § 1 k.p.c.) dotyczącego tego podmiotu. W konsekwencji na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok z dnia 26 czerwca 2018 r. w stosunku do wyżej wskazanego pozwanego i umorzył postępowanie w tym zakresie. W sytuacji, gdy strona wniosła środek odwoławczy dotyczący przedmiotu, który nie powinien być objęty rozstrzygnięciem w sentencji orzeczenia, to środek ten podlega odrzuceniu, jako niedopuszczalny z powodu braku substratu zaskarżenia, o czym Sąd Apelacyjny orzekł w pkt III wyroku na podstawie art. 373 k.p.c. w związku z art. 370 k.p.c.

Postanowienie zawarte w pkt III. powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego powód zaskarżył zażaleniem do Sądu Najwyższego zarzucając naruszenie art. 373 k.p.c. w związku z art. 386 § 3 k.p.c. przez wydanie w stosunku do tego samego środka odwoławczego, tj. apelacji powoda w części dotyczącej Skarbu Państwa

reprezentowanego przez Prezesa Rady Ministrów, dwóch rozstrzygnięć, tj. uchylenia zaskarżonego wyroku w części dotyczącej Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezesa Rady Ministrów i umorzenie w tej części postępowania, a jednocześnie odrzucenia apelacji w części dotyczącej Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezesa Rady Ministrów zastępowanego przez Prokuratorię Generalną.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 394² § 1 k.p.c. zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienie tego sądu o odrzuceniu apelacji (w myśl § 2 tego artykułu - w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia, o którym mowa w § 1 i 1¹, przepisy art. 394 § 2 i 3 oraz art. 395-397 stosuje się odpowiednio).

Stosownie jednak do art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz.1469) do rozpoznania środków odwoławczych wniesionych i nierozpoznanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu dotychczasowym.

Z tego względu do oceny niniejszego zażalenia mają zastosowanie obowiązujące do dnia 7 listopada 2019 r. przepisy art. 394 § 2 k.p.c. (w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji), a także § 3 tego artykułu (do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 397 § 1, art. 398⁶ § 3, art. 398¹⁰, art. 398¹⁴, art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze, art. 398¹⁶, art. 398¹⁷ i art. 398²¹).

Postanowienie kończące postępowanie w sprawie, jako pewnej całości poddanej pod osąd, sąd wydaje wtedy, gdy orzeka o całości postępowania, a nie

zachodzą warunki do wydania wyroku, czyli do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy oraz jeżeli oczywiście w sprawie dopuszczalna jest skarga kasacyjna co do zasady (art. 398¹ k.p.c. i 519¹ k.p.c.). W szczególności występuje to w wypadkach, gdy merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy jest niedopuszczalne lub zbędne. Takimi orzeczeniami są przede wszystkim orzeczenia dotyczące odrzucenia pozwu, umorzenia postępowania.

W myśl art. 355 § 1 k.p.c., sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew lub jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne. Przepis ten dotyczy generalnie wypadków umorzenia postępowania na podstawie orzeczenia sądu, a na podstawie kryterium przyczyny powodującej umorzenie postępowania można odróżnić dwie grupy wypadków umorzenia: 1. gdy wydanie wyroku stało się zbędne i 2. gdy wydanie wyroku stało się niedopuszczalne. Jeśli chodzi o pierwszą grupę, Kodeks postępowania cywilnego w art. 355 § 1 wymienia przykładowo sytuację, w której powód ze skutkiem prawnym cofnął pozew. Do drugiej grupy wypadków umorzenia postępowania zalicza się natomiast te okoliczności, których zajście w trakcie postępowania powoduje niedający się usunąć brak jednej z bezwzględnych przesłanek procesowych - np. art. 199 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2007 r., I PK 155/07, OSNP 2009 nr 1-2 poz. 10).

Wydanie wyroku staje się w świetle art. 355 § 1 k.p.c. „niedopuszczalne”, jeżeli dopiero następnie zaistnieje okoliczność, która uzasadniała odrzucenie pozwu (art. 199 k.p.c.). Gdyby przyczyna ta istniała już pierwotnie, czyli w dacie wytoczenia powództwa, to sąd obowiązany jest wydać postanowienie o odrzuceniu pozwu, chociażby istnienie tej przyczyny zauważył dopiero w toku procesu, a nawet w drugiej instancji (art. 386 § 3 k.p.c. i art. 398¹⁹ k.p.c.).

Sąd Najwyższy uznał, że w świetle art. 373 k.p.c. konsekwencją ujemnego wyniku przeprowadzonej przez sąd drugiej instancji kontroli prawidłowości postanowienia o wyłączeniu niektórych roszczeń powoda do odrębnego postępowania oraz prawomocnego ich rozstrzygnięcia w innej sprawie, stała się niedopuszczalność ponownego rozpoznawania takiej sprawy oraz konieczność

wydania postanowienia o umorzeniu w tym zakresie postępowania (a nie - umorzenia postępowania apelacyjnego).

Przepis art. 398¹ k.p.c. przewidujący skargę kasacyjną od orzeczenia sądu drugiej instancji umarzającego postępowanie kończące postępowanie dotyczy orzeczenia sądu drugiej instancji umarzającego postępowanie w sprawie w całości. Natomiast w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, postanowienie sądu drugiej instancji umarzające postępowanie apelacyjne, jako postanowienie kończące postępowanie w sprawie apelacyjnej podlega kontroli w postępowaniu zażaleniowym - art. 394¹ § 2 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2014 r., II CZ 45/14, LEX nr 1532736).

Niewątpliwie więc pełnomocnik powoda mógł wnieść do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną dotyczącą umorzenia postępowania. Skarga taka nie została jednak wniesiona. Również pełnomocnik powoda, wnoszący zażalenie uznał, że nie było podstaw do kontestowania umorzenia postępowania.

Zdaniem Sądu Najwyższego, wnoszący zażalenie na postanowienie o odrzuceniu apelacji powinien wykazać istnienie po stronie żalącego się interesu w zaskarżeniu (*gravamen*). Interes ten występuje wtedy, gdy skarżącego można uznać za pokrzywdzonego zaskarżanym postanowieniem (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2010 r., I CZ 19/10, LEX nr 686085). Pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka. Pokrzywdzenie orzeczeniem oznacza dla strony niekorzystną różnicę między jego żądaniem i zaskarżonym orzeczeniem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016 r., IV CNP 27/15, LEX nr 2026133, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, LEX nr 1467203).

W tym aspekcie należy wskazać, że pełnomocnik powoda wnosząc zażalenie na zawarte w wyroku postanowienie o odrzuceniu apelacji i sugerując, że na skutek odrzucenia apelacji nie będzie możliwe rozpoznanie skargi kasacyjnej dotyczącej umorzenia postępowania, nie wykazał istnienia *gravamen*. Zwrócić bowiem należy uwagę, że Sąd może rozpoznać sprawę z urzędu w części niezaskarżonej w przypadku istnienia ścisłego związku pomiędzy poszczególnymi rozstrzygnięciami zawartymi w orzeczeniu i gdy zaskarżenie jednej części

orzeczenia pociąga za sobą skutki w zakresie pozostałych rozstrzygnięć (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2013 r., IV CZ 13/13, LEX nr 1324326). W przypadku więc rozpoznania skargi kasacyjnej dotyczącej umorzenia postępowania, możliwe byłoby równoczesne rozstrzygnięcie w przedmiocie – ściśle z tym związanego – odrzucenia apelacji.

Niezależnie od tego należy wskazać, że rozstrzygnięcie zawarte w punkcie II zaskarżonego wyroku ma podstawę w konstrukcji granic prawomocności materialnej wyroków w postępowaniu cywilnym (art. 365 § 1 k.p.c. i art. 366 k.p.c.). Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 grudnia 2018 r., II CSK 754/17, OSNC 2019 nr 10 poz. 102, uznał, że wyrok wydany w postępowaniu karnym, zobowiązujący skazanego do naprawienia szkody (art. 72 § 2 k.k.), wyłącza ponowne orzekanie w postępowaniu cywilnym o odszkodowaniu objętym tym wyrokiem. W konsekwencji stwierdził, że w zakresie rozstrzygnięcia o obowiązku naprawienia szkody - stan *rei iudicatae*, który zaistniał w sprawie, powództwo o zasądzenie odszkodowania przed sądem w postępowaniu cywilnym jest niedopuszczalne. Stosownie do tego, kiedy zapadł wyrok karny, w procesie cywilnym zastosowanie ma wtedy albo art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., albo art. 355 § 1 k.p.c.

W ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego, konstatacja ta znajduje zastosowanie również w sytuacji, gdy stan *rei iudicatae*, wynikający z innego wyroku cywilnego w tej samej sprawie, zostanie ujawniony na etapie postępowania apelacyjnego. Umorzenie postępowania możliwe jest w postępowaniu odwoławczym, jeżeli zaistniały opisane w art. 355 § 1 k.p.c. przesłanki umorzenia postępowania, a sąd pierwszej instancji z obrazą art. 355 § 1 k.p.c. wydał orzeczenie merytoryczne (art. 386 § 3 k.p.c.). *Ad casum* w takiej sytuacji nastąpiło umorzenie postępowania w punkcie II zaskarżonego wyroku. Takie orzeczenie Sądu drugiej instancji podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną.

Odrzucenie apelacji z powodu braku "*substratu zaskarżenia*" może nastąpić jedynie, gdy w ogóle nie wydano orzeczenia, bądź też gdy zostało ono co prawda wydane, lecz nie zawiera rozstrzygnięcia w przedmiocie, odośnie którego strona się skarży (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2007 r., III CZ 19/07, LEX nr 966784 oraz z dnia 21 października 1986 r., III CRN 244/86, OSNCP 1988 nr 1, poz. 17). Ponieważ po umorzeniu postępowania w zakresie

zawartym w punkcie II zaskarżonego wyroku, nie było już rozstrzygnięcia w przedmiocie, który objęty był apelacją, celowe stało się odrzucenie w tym zakresie apelacji powoda – zwłaszcza, że roszczenia powoda były wieloskładnikowe i należało w takiej sytuacji precyzyjnie określić zakres oddalenia apelacji. Również więc z tego względu zażalenie powoda okazało się nieuzasadnione.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie, jako pozbawione uzasadnionych podstaw.

W przedmiocie kosztów pełnomocnika z urzędu Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, że powód domagał się w pozwie ustalenia, że powinien być uznany za zwycięzcę postępowania konkursowego na stanowisko dyrektora departamentu, odszkodowania w wysokości 30 milionów zł za brak zatrudnienia (dopuszczenia do pracy) na stanowisku dyrektora departamentu w ministerstwie, co uznał także za przejaw dyskryminacji (nie precyzując przekonująco, co miało być przyczyną dyskryminacji).

Sąd Najwyższy nie jest związany wskazaną przez stronę wartością przedmiotu zaskarżenia i może dokonać jej sprawdzenia na podstawie akt sprawy, z pominięciem zasad określonych w art. 25 i 26 k.p.c. Sprawdzenie jest niezbędne wtedy, gdy od tej wartości zależy dopuszczalność skargi kasacyjnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2016 r., IV CSK 247/16, LEX nr 2183510). W ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego również w przypadku zasądzania od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu zażaleniowym wystąpić może konieczność sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia. Kwoty dochodzone pozwem, wpływające na określenie wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu przed Sądem Najwyższym nie mogą być bowiem abstrakcyjnie wysokie, ale - ściśle zakotwiczone w ekonomicznych realiach. W tym kontekście należy zauważyć, że zarobki dyrektora departamentu (komórki równorzędnej) w ministerstwie w pierwszej połowie 2007 r. wynosiły 9.092 zł. Nawet więc roczne wynagrodzenie, obliczane na podstawie art. 23¹ k.p.c. nie przekraczało stu dziesięciu tysięcy złotych. Również roszczenia związane z ewentualną dyskryminacją nie powinny znacząco odbiegać od takiej kwoty.

Zgodnie z § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 68) wysokość opłat w sprawach nieokreślonych w rozporządzeniu ustala się, przyjmując za podstawę opłatę w sprawach najbardziej zbliżonego rodzaju. Z tego względu można uznać, że sprawa o dopuszczenie do pracy oraz o odszkodowanie z tym związane jest najbardziej zbliżona do sprawy o przywrócenie do pracy, a zatem opłata wynagrodzenia radcy prawnego wyznaczona jest przez § 15 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia. Potwierdza to również podjęta w analogicznej sprawie uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2011 r., I PZP 6/10 (OSNP 2011, nr 21-22, poz. 268), mającej moc zasady prawnej, która stwierdziła, że stawka wynagrodzenia radcowskiego określona obecnie w § 15 ust. 1 pkt 1 znajduje odpowiednie zastosowanie w sprawach o odszkodowanie dochodzone na podstawie art. 56 § 1 k.p., zaś wyrażona w tej uchwale argumentacja jest aktualna również w przypadku odszkodowań dochodzonych na podstawie art. 45 § 1 k.p. Odpowiednie zastosowanie znajduje opłata przewidziana w ust. 1 pkt 1 również do innych procesów, przedmiot których stanowi ustanie stosunku pracy, np. odwołania pracownika zatrudnionego na podstawie powołania (art. 72 § 4 k.p.).

W myśl § 15 ust. 1 cytowanego rozporządzenia opłaty wynoszą w sprawach z zakresu prawa pracy o: 1) nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy - 90 zł; 2) wynagrodzenie za pracę lub odszkodowanie inne niż wymienione w pkt 4 - 75% opłaty obliczonej na podstawie § 8 od wartości wynagrodzenia lub odszkodowania będącego przedmiotem sprawy.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy o kosztach pełnomocnika z urzędu orzekł na podstawie § 16 ust. 2 pkt 2 cytowanego rozporządzenia.